

Täysistunto

Keskiviikko 17.10.2018 klo 14.01—18.42

8. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi opintotukilain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 171/2018 vp

Lähetekeskustelu

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Lähetekeskustelua varten esitellään päiväjärjestyksen 8. asia. Puhemiesneuvosto ehdottaa, että asia lähetetään sivistysvaliokuntaan.

Lähetekeskusteluun varataan enintään 30 minuuttia. Mikäli puhujalistaa ei ehditä annettussa ajassa käydä loppuun, asiakohdan käsittely keskeytetään ja sitä jatketaan tämän päivän istunnossa muiden asiakohtien tultua käsitellyiksi. Jos keskustelu asiasta puolestaan päättyy ennen sille varatun määräajan päättymistä, siirrytään päiväjärjestyksen seuraavaan, 9. asiakohtaan.

Keskustelu

17.35 Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministeri Sampo Terho (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen laiksi opintotukilain muuttamisesta sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi. Esityksessä todetaan, että lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen alle 20-vuotias pienituloisen perheen opiskelija olisi oikeutettu oppimateriaalilisään, jonka määrä olisi 46,8 euroa kuukaudessa. Oikeus oppimateriaalilisään olisi vanhempien pienituloisuuden perusteella korotettua opintorahaa saavalla 17—19-vuotiaalla vanhemman luona asuvalla opiskelijalla, 17-vuotiaalla itsenäisesti asuvalla opiskelijalla sekä vastaavasti pienituloisen perheen alle 17-vuotiaalla opiskelijalla. Oppimateriaalilisää ei otettaisi tulona huomioon asumistuessa, toimeentulotuessa eikä sotilasavustuksessa.

Lukiokoulutuksen lukuvuoden tukiajan määräytymisperusteet ehdotetaan yhtenäistettäväksi ammatillisen koulutuksen tukiajan määräytymisperusteiden kanssa, jolloin lukio-koulutuksen lukuvuoden tukiaika pitenisi yleensä yhdellä kuukaudella.

Vanhempien tulokäsittettä ehdotetaan muutettavaksi siten, että huomioon otettaisiin opiskelijan vanhempien tuloverolaissa tarkoitettujen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen sijaan veronalaiset ansio- ja pääomatulot. Samalla tulo-rajat korotetaan noin 5 prosentilla, jotta tarveharkinta ei kiristy. Käsitteen muutos mahdollistaisi tulorekisterin hyödyntämisen opintotuen toimeenpanossa.

Esitys liittyy vuoden 2019 talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Esitys lisää valtion menoja kokovuotisesti noin 12 miljoonaa euroa. Esityksen tavoitteena on parantaa pienituloisista perheistä tulevien lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen nuorimpien opiskelijoiden taloudellisia edellytyksiä opiskeluun. Lisäksi ta-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

voitteena on edistää lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden yhdenvertaisuutta.

Oppimateriaalilisän valmistelun lähtökohtana oli kohdentaa oppimateriaalilisä eniten tuen tarpeessa oleville mahdollisimman yksinkertaisesti. Täten päädyttiin malliin yhdestä euromääräisestä lisästä eli käytännössä opintorahan korotuksesta jo nykyisin vähävaraisuuskorotuksen piirissä oleville opiskelijoille. Opiskelija voisi saada oppimateriaalilisää, jos vanhempien veronalaisten ansio- ja pääomatulojen yhteismäärä on enintään 41 100 euroa. Tuloraja on sama kuin opintorahan vähävaraiskorotuksen tuloraja. Lisäksi oppimateriaalilisän piiriin otettiin pienituloisten perheiden alle 17-vuotiaat opiskelijat, koska he eivät muutoin ole opintorahan piirissä. Oppimateriaalilisä olisi osa kuukausittain myönnettävää opintorahaa. Se ei siis ole erillinen etuus, lukukausikohtainen korvaus taikka erisuuruinen eri opintoaloilla, koska sellaiset toteuttamisvaihtoehdot olisivat monimutkaistaneet järjestelmää tarpeettomasti. Kuukausikohtainen oppimateriaalilisä on myös yhteensovitettavissa luontevasti muihin kuukausiperusteisiin etuuksiin. Säännöllisesti oppimateriaalilisää saisi noin 33 000 opiskelijaa, mikä on yli puolet opintotukea saavista alle 20-vuotiaista ja vajaa viidennes kaikista alle 20-vuotiaista lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoista.

Lisäksi esityksen mukaan lukiokoulutuksen lukuvuoden tukiajan määräytymisperusteet yhtenäistyvät ammatillisen koulutuksen määräytymisperusteiden kanssa. Tällöin tyypillinen lukuvuoden tukiaika piteneisi lukiossa 9 kuukaudesta 10 kuukauteen. Tukiajan pidentys koskee noin 15 000:ta lukiolaista, ja he saisivat opintorahaa keskimäärin 115 euroa eli yhden tukikuukauden lisää.

Arvoisa puhemies! Oppimateriaalien kustannuksissa on olemassa erilaisia arvioita, ja käytännössä ne voivat vaihdella oppilaitos- ja opintoalakohtaisesti sekä opiskelijan yksilöllisistä tarpeista johtuen hyvin paljon. Oppimateriaalilisä tarkoittaisi pienituloisesta perheestä tulevalle opiskelijalle kolmen lukuvuoden opintoihin käyttövaroja yhteensä noin 1 400 euroa. Tuon summan opiskelija voisi käyttää lukiossa tai ammatillisessa koulutuksessa tarvittaviin oppikirjoihin ja muihin opiskelumateriaaleihin, kannettavaan tietokoneeseen, laskimeen tai esimerkiksi ohjelmistolisensseihin. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelija voi lisäksi hankkia alakohtaisesti tarpeellisia työvälineitä. Summa kattaa tyypilliset ammatillisen koulutuksen oppimateriaalikustannukset ja suurimman osan keskimääräisistä oppimateriaalikustannuksista lukiossa.

Oppimateriaalilisän tarkoituksena on siis parantaa opiskelijan toimeentuloa, joten on perusteltua yhteensovittaa se eräiden etuuksien kanssa. Oppimateriaalilisä säädettäisiin toimeentulotukilaissa etuoikeutetuksi tuloksi. Tällöin toimeentulotukilaskelmaa tehtäessä oppimateriaalilisää ei otettaisi tulona huomioon. Näin toimeentulotukiperheessä asuvan nuoren saama oppimateriaalilisä ei vähentäisi perheelle maksettavaa perustoimeentulotukea oppimateriaalilisän suuruisella summalla. Oppimateriaalilisä olisi etuoikeutettua tuloa myös sotilasavustuksessa ja asumistuessa eikä vähentäisi myöskään näitä etuuksia.

Arvoisa puhemies! Esityksessä ehdotetut toimenpiteet kohdentuvat merkittävän suuressa opiskelijaryhmälle ja parantavat erityisesti pienituloisten perheiden opiskelijoiden toimeentuloa tuntuvasti. Näin esitys toteuttaa perustuslain sivistyksellisiä oikeuksia yhtäläisiin mahdollisuuksiin saada kykyjensä ja erityisten tarpeiden mukaisesti myös muuta perusopetusta sekä kehittää itseään varattomuuden sitä estämättä — Kiitos.

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Mennään puhujalistaan.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

17.42 Hanna Sarkkinen vas: Arvoisa puhemies! Toisen asteen opintotuen oppimateriaalilisän lähtökohta pienituloisten opiskelijoiden toimeentulon helpottamisesta on hyvä, mutta lakimuutoksessa on myös ongelmansa. Ongelma toisen asteen koulutuksen kalleudesta on todellinen. Materiaalikustannukset aiheuttavat tuskaa monessa perheessä, ja joidenkin nuorten kohdalla se voi johtaa jopa koulun keskeyttämiseen. Hallituksen lääke ongelmaan on kuitenkin puutteellinen. Se perustuu köyhäinavun ideologiaan sen sijaan, että haettaisiin universaaleja eli kaikkia koskevia ratkaisuja. Vasemmisto katsoo oppimateriaalilisää paremmaksi ratkaisuksi aidosti maksuttoman toisen asteen kaikille.

Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä oppimateriaalilisään ovat oikeutettuja kotona asuvat alle 20-vuotiaat vähävaraisuuskorotukseen oikeutetut opiskelijat tai alle 17-vuotiaat, jotka eivät ole opintotuen piirissä ja joiden vanhempien tulot jäävät pieniksi. Ministeri Terho, haluaisin kysyä: minkä takia lisän ulkopuolelle on jätetty yksin asuvat 18–20-vuotiaat, joiden taloudellinen tilanne on kuitenkin usein hyvinkin tukala? Mielestäni tämä on merkittävä puute.

Toinen asia koskee vähävaraisuuden määritelmää. Oppimateriaalilisä kohdennetaan pääasiassa opintorahan vähävaraisuuskorotukseen oikeutetuille, jolloin vanhempien yhteensasketut tulot jäävät alle 41 100 euroon. Ongelma tässä on se, että tuon tulorajan ylittävilläkin perheillä voi olla merkittäviä toimeentulo-ongelmia johtuen esimerkiksi sairaudesta, perheen koosta, velkaantumisesta tai epäsäännöllisistä tuloista. Voi myös olla, että kaikki vanhemmat eivät halua aina tukea lapsensa koulutusta rahallisesti.

Oppimateriaalilisä, joka olisi 46,80 euroa kuukaudessa, kohdentuisi joka kuukaudelle opintotuen päälle. Todellisuudessa kuitenkin hankinnat joudutaan tekemään usein isompiina kertainvestointeina, ja tästä syystä kuukausittainen korotus ei välttämättä palvele tarkoitustaan aina parhaalla mahdollisella tavalla.

Pitää myös miettiä, miten me pystyisimme jatkossa varmistamaan nykyistä paremmin, että materiaalikustannukset saataisiin yleisesti ottaen laskuun tai että ne eivät ainakaan nousisi, kun jatkossa tuottajille on luvassa valtion epäsuoraa subventiota. Eli tarvitsemme myös rakenteellisia toimia oppimateriaalikulujen yleiseksi hillitsemiseksi.

Arvoisa puhemies! Vasemmistoliitto pitää tavoitetta opiskelijoiden taloudellisen tilanteen helpottamisesta oikeana, ja pidämme oppimateriaalilisää sinällään positiivisena asiana ja eteenpäin menemisenä, mutta itse olisimme lähteneet ratkomaan ongelmaa kokonaan maksuttoman toisen asteen kautta. Myös kansalaisaloite asiasta on ollut keskustelussa täällä eduskunnassa, ja toivon, että se saadaan käsittelyyn vielä tällä vaalikaudella. Me vasemmistoliitossa olisimme valmiita jatkamaan oppivelvollisuutta toiselle asteelle ja tekemään samalla opetuksesta aidosti maksutonta. Tämä varmistaisi kaikkien nuorten siirtymisen toiselle asteelle, lisäisi tasa-arvoa ja vähentäisi syrjäytyneisyyttä sekä pitkäaikaistyöttömyyttä ja siihen liittyviä raskaita kansantaloudellisia kustannuksia.

17.45 Simon Elo sin: Arvoisa puhemies! Tämä esitys on erittäin tärkeä ja merkitsee paljon tuhansille suomalaisille opiskelijoille ja heidän perheilleen. Tosiaan, niin kuin ministeri kertoi, on 33 000 opiskelijaa, joita tämä koskee. Tämä on siniseltä eduskuntaryhmältä merkittävä tapa tukea nuorten koulutusta. Tämähän lähti kehysriihestä, hallituksen neuvotteluista, meidän omana esityksenämme, ja täytyy kyllä kunniaa antaa sekä kokoomukselle että keskustalle siitä, että ei tähän vaikea ollut tukea saada, eli kaikki ryhmät näkivät tämän hyvänä asiana.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

Vähävaraiset opiskelijat saavat jatkossa noin 47 euroa tukea kuukaudessa koulukirjojen ostamiseen, ja tuki on tarkoitettu vähävaraisten perheiden alle 20-vuotiaille ammattiin opiskeleville ja lukiolaisille. Ja mikä hyvin merkityksellistä, tuki ei leikkaa toimeentulotukea, eli kohdennus on nimenomaan kaikkein eniten tarvitseville. Hieman jäin ihmettelemään tässä edustaja Sarkkisen puheenvuorossa sitä, haluaako vasemmisto todella — ja onko tämä sitten myös sosiaalidemokraattien kanta, en osaa siihen suoraan vastata — kustantaa vuorineuvostenkin lasten oppimateriaalit yhteisistä julkisista varoista. [Hanna Sarkkinen pyytää vastauspuheenvuoroa — Timo Heinonen: Nimi mainittu!] Minun on vaikea ymmärtää tällaista linjaa. Eikö ole nimenomaan järkevää kohdentaa valtion rajalliset resurssit, meidän yhteiset verorahamme, juuri niille, jotka niitä eniten tarvitsevat? Tämä on kuitenkin merkittävä kysymys. Jos kolmen lukuvuoden aikana saa yhteensä 1 400 euroa, niin kyllä sillä jo jotain aikaan saakin.

Yksi asia, minkä haluan nostaa tässä esille, on ylipäätään tämän meidän opintotukijärjestelmämme uudistaminen esimerkiksi seuraavalla kaudella. Itse edustan sitä linjaa, että pitäisi siirtyä ajattelussa siihen, että ei ole niinkään kyse sosiaaliturvasta vaan nimenomaan kannusteesta opiskella — sosiaaliturvan pitää tulla tavallaan muuten, yleisen sosiaaliturvan kautta. Eli siirryttäisiin tällaiseen opintotuen palkkiomalliin. Sen mukaan saisi tietyllä logiikalla opintotukea sen perusteella, miten opinnoissa edistyy, opintopisteiden kautta. Silloin voitaisiin tulorajat poistaa ja ahkeruus palkittaisiin aina, eli jos tekee paljon töitä ja paljon opiskelee, niin sitä enemmän niin sanotusti saa.

Kysyisin tähän lakiesitykseen liittyen asianomaiselta ministeriltä: katsotteko tämän esityksen nyt kuitenkin olevan sekä hallituksen että sinänsä sinistenkin vastaus erilaisiin esityksiin, mitä on tullut maksuttomasta toisesta asteesta?

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Myönnän vastauspuheenvuoron edustaja Sarkkiselle.

17.48 Hanna Sarkkinen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Vasemmistoliitto haluaa laajentaa oppivelvollisuutta toiselle asteelle ja sen myötä myös taata maksuttoman toisen asteen kaikille, eli aivan oikein olette ymmärtänyt. Onhan peruskoulukin Suomessa maksuton kaikille. Koulukirjat ovat maksuttomia siellä niin vuorineuvoksen kuin työttömän lapsille. Haluatteko te viedä maksuttomat koulukirjat pois peruskoulusta? Me itse näemme, että koulupolkua pitää kehittää myös sinne toiselle asteelle, ja jos oppivelvollisuutta ja koulupolkua kehitetään toiselle asteelle, silloin myös maksuttomien oppimateriaalien tulee kuulua siihen. Me katsomme sen niin, että vuorineuvokset maksavat sen sitten progressiivisessa verotuksessa takaisin. Siihen perustuu hyvinvointiyhteiskunta: progressiiviseen verotukseen, universaaleihin palveluihin, universaaleihin koulutuksiin. Eli kyllä näemme, että sitä kautta, progressiivisella verotuksella, vuorineuvokset kompensoivat myös ne lasten saamat maksuttomat koulukirjat.

17.49 Timo Heinonen kok (vastauspuheenvuoro): Arvoisa rouva puhemies! Varmasti maksuton toinen aste on hyvä pitkän aikavälin tavoite, mutta pitää muistaa, että se maksaa vähintään noin 100 miljoonaa, ja siinä ei vielä oteta huomioon matkakustannuksia tai asumiseen liittyviä kustannuksia, mitkä pitää kyllä ottaa siinä tilanteessa huomioon, jos halutaan puhua aidosti maksuttomasta toisesta asteesta. Tällä hetkellä moni nuori joutuu toisen asteen ammatillisen koulutuksen perässä muuttamaan pois tai sitten kulkemaan varsin pit-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

kiä matkoja, ja silloin puhutaan aivan eri kokoluokan summista. Mutta ymmärrän sen, että jos velkaantumisesta ei haluta kantaa huolta, niin silloin tämäntyypisiä ajatuksia voidaan esillä pitää.

Mielestäni tämä ministeri Terhon esitys on hyvä ja vastuullinen tässä tilanteessa, ja huolehdimme ennen muuta niistä nuorista, jotka nyt eniten apua tarvitsevat.

Toinen varapuhemies Tuula Haatainen: Annan vielä vastauspuheenvuoron edustaja Elolle ja Sarkkiselle, ja sitten mennään puhujalistaan.

17.50 Simon Elo sin (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Minusta vasemmistoliiton linja tässä on, niin kuin itse asiassa aika monessakin kysymyksessä, sinänsä johdonmukainen ja tietyllä tavalla ymmärrettävä siitä näkökulmasta, mistä he katsovat. Eli tähän esitätte, että sekä pitäisi olla maksuton toinen aste — tosiaan julkisista varoista kaikille — että sitten pitäisi myös oppivelvollisuutta pidentää. Siinä mielessä siinä on logiikkansa ja ymmärrettävyytensä, mutta siniset eivät kannata tuossa mielessä maksutonta toista astetta kaikille, vaan nimenomaan niin, että kohdennettaisiin niille, jotka sitä tukea eniten tarvitsevat, esimerkiksi juuri tällaisen oppimateriaalilisan kautta. Emmekä kannata pidentettyä oppivelvollisuutta. Peruskoulusta, niin kuin nimikin kertoo, on ainakin jossain vaiheessa yhteisesti sovittu, että se on se perustehtävä, joka meillä kaikilla tässä yhteiskunnassa on, käydä se peruskoulu, ja se antaa tietyt puitteet. Mutta tässä katsomme, että on tietysti sitten sekä ideologinen että käytännöllinen ero siinä, mitä kannatetaan. Ymmärrän näkemyksenne tässä suhteessa, vaikka en samaa mieltä olekaan.

17.51 Hanna Sarkkinen vas (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Me todellakin näemme, että ilman toisen asteen koulutusta ei enää nykyisessä yhteiskunnassa ja työmarkkinoilla pärjää, ja näemme, että toinen aste ja sen suorittaminen kuuluu kaikille, ja näemme, että oppivelvollisuutta tulisi sen takia sinne jatkaa ja sen myötä ulottaa myös maksutomuus sinne, aivan kuten siellä oppivelvollisuuden piirissä peruskoulussakin se on.

Jos puhutaan sitten näistä kustannuksista, niin valtavat yhteiskunnalliset kustannukset aiheutuvat siitä, jos nuoret eivät jatka opintojaan toisella asteella. Se on varmin tie pitkäaikaistyöttömyyteen, syrjäytymiseen, valtaviin inhimillisiin kustannuksiin mutta myös valtaviin kansantaloudellisiin kustannuksiin. Myös monet taloustieteilijät ovat viime aikoina heränneet tähän kysymykseen ja suositelleet oppivelvollisuuden jatkamista toiselle asteelle nähdessä sen nimenomaan kustannustehokkaana kansantalousinvestointina.

17.52 Jani Toivola vihr: Arvoisa rouva puhemies! Niin kuin täällä on varmaan jokaisessa puheenvuorossa todettu, sinällään esitys oppimateriaalilisästä on äärimmäisen hyvä, ja siitä ehdottomasti kuuluu kiitos ministerille ja ministeriölle, ja ehkä nimenomaan siitä näkökulmasta, että jollain tavalla, vaikka oppositiossa ollaan, näen tässä sen arvokkaan asian, että kun me mietimme yleensä niitä rakenteita ja sitä, miten täällä esitykset ja asiat etenevät, niin tässä on kuitenkin jollain tavalla tartuttu kysymykseen, joka on kauden aikana noussut vahvaan keskusteluun, ja näkisin, että tässä on kuitenkin pyritty jonkinlaisissa raameissa tekemään joku ensimmäinen askel.

Olen ehdottomasti samaa mieltä ja me olemme vihreissä ylipäättään sitä mieltä, että maksuttoman toisen asteen täytyy olla se tavoite, mutta tätä voidaan samaan aikaan katsoa en-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

simmäisenä tärkeänä askeleena, ja silloin tietenkin on tärkeää myöskin, että aloitetaan niistä pienituloisimmista ihmisistä.

Se yksi kritiikki tai haaste, mikä tässä esityksessä selkeästi on ja mikä sieltä on nyt tässä vaiheessa ainakin nostettu esiin, liittyy tähän maksuun kuukausittain. Ja sitten kun me ajatellaan niitä todellisia kustannuksia siellä opinnoissa, niin usein ne saattavat esimerkiksi kerääntyä opintojen alkuun ja yleensä pitäisi olla joku isompi summa, jos puhutaan esimerkiksi oppikirjojen hankinnasta tai sen tietokoneen tai jonkun muun laitteen tai välineen hankinnasta. Nyt esityksessä on viitattu muun muassa vaikka opintolainaan tai tällaisiin erilaisiin maksutileihin, mutta me näemme, että se on kuitenkin sitten aika kyseenalainen ratkaisu, että esimerkiksi alle 18-vuotiaita ikään kuin samaan aikaan kuitenkin ohjattaisiin tällaiseen lainapainotteisuuteen. Eli tämä on semmoinen selkeä ongelma, mikä tässä esityksessä on noussut esiin.

Hienoa on myös se, että tuodaan nyt koko toinen aste tasavertaiseen asemaan näissä tukikuukausissa elikkä molemmissa on se kymmenen, se on tärkeä asia.

Mutta ehdottomasti pidemmän aikavälin tavoitteena tulisi olla se maksuton toinen aste, ajamme sitä vakaasti. Ja itse näen, että se linkkiytyy myöskin laajempaan visio 2030 -työhön ja ylipäätään suomalaisten koulutusasteen nostamiseen, ja sitä tavoitetta aivan ehdottomasti tukee myös maksuton toinen aste, ja silloin se on myös asia, jolla voi olla hintalap- pu, koska se on laaja, iso tavoite.

17.54 Timo Heinonen kok: Arvoisa rouva puhemies! Hyvä ministeri! Hyvät edustajakollegat ja muut paikallaolijat! Tämä esitys on erittäin hyvä ja kannatettava, kiitos siitä ministeri Terholle. Oppimateriaalilisä on monelle erittäin tärkeä, tervetullut lisä. Vajaa 50 euroa kuukaudessa on merkittävä satsaus niihin nuoriin, [Simon Elo: Näin on!] joilla on taloudellisesti haasteita pystyä jatkamaan toiselle asteelle opintojaan. Itse en kannata oppipakkoa tai toisen asteen pakkoa ja näen mieluummin niin, että meillä pitää olla järjestelmä, joka kannustaa siihen ja mahdollistaa sen. Vähän niin kuin olen joskus aiemminkin todennut, että ei kannettu oppilas koulussa pysy, niin se pakko ei ehkä tässä ole ratkaisu vaan nimenomaan tällaiset mahdollisuudet. Itse asiassa, jos oikein muistan, aika pienen osan kohdalla kustannukset ovat olleet ainoa keskeyttämisen syy, mutta on totta, että osan kohdalla ne sitä ovat.

Minun mielestäni tässä edustaja Sarkkisen puheenvuorossa oli paljon hyvää ja kannatettavaa niin kuin edustaja Toivolankin puheenvuorossa, ja yhtenä, minkä itse laitoin ylös, oli tämä, että pitäisi löytää jokin keino, miten oppimateriaalilisää voitaisiin kohdentaa ehkä sinne opintojen, syksyn alkuun vähän enempi taikka johonkin muuhun kohtaan, missä taita tulee. Näin tapahtuu itse asiassa lukiokoulutuksessa, vaikka puhuttaisiin kurssimuotoisesta opiskelusta, puhumattakaan ammatillisesta koulutuksesta, missä esimerkiksi kokiksi opiskeleva joutuu ostamaan vaatteita ja erilaisia tällaisia asioita, tai sitten kauneusalasta, missä ostetaan saksia ja muuta materiaalia siinä vaiheessa opintoja ehkä enempi. Olisi hyvä löytää jonkinlainen tällainen pankkiratkaisu, millä voitaisiin tätä asiaa ehkä helpottaa.

Tämän kustannusvaikutukset ovat siis 12 miljoonaa. Se on hyvä muistaa tässä keskustelussa, kun puhutaan maksuttomasta toisesta asteesta, minkä hintalappu ilman matkakustannuksia on noin 100 miljoonaa. Eli tämä on nyt tähän taloustilanteeseen minun mielestäni erinomainen ratkaisu, missä panokset kohdistetaan ennen muuta niihin nuoriin, jotka sitä eniten tarvitsevat. Tämän piiriin tulee tällä järjestelmällä noin 33 000 toisen asteen

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

opiskelijaa, ja pidän myönteisenä sitä, että pidennetään opintotukijakso tällä esitetyllä tavalla.

Mitä toisen asteen kustannukset sitten ovat tänä päivänä? Ne vaihtelevat hyvin paljon, ja itseni pysäytti se, miten hurja kustannusten kasvu on itse asiassa ollut aivan viime vuosina. Vuonna 2016—2017 lukiokustannukset nousivat noin 400—700 euroa, tämän yhden vuoden aikana. Tässä näkyy paljon tietysti se, että siirrytään sähköisiin kirjoituksiin, mutta varmasti on myös jotain muuta sen taustalla, ja myös lukiokohtaiset erot ovat kohtuullisen suuria. Mutta niin kuin edustaja Sarkkinen, muistaakseni edustaja Sarkkinen, toi esille tämän, että pitäisi löytää keinoja, että nämä kustannukset eivät nousisi, niin tämä on mielestäni sellainen asia, josta sitten heitetään palloa ehkä opetusministerin suuntaan. Pitäisi etsiä ehkä pysyvämpiä järjestelmiä vaikkapa opetussuunnitelmien näkökulmasta, että ne eivät muuttuisi niin nopeasti, että kaiken materiaalin täytyy päivittyä tällä tahdilla kuin nyt on päivittynyt. Tällainen perinteinen kierrättäminenhan ei tänä päivänä lukioissa enää oikeastaan onnistu, kun materiaalit ovat sähköisiä. Silloin pitäisi huolehtia siitä, että päivitystarve ei olisi niin nopeaa, ja ehkä mennä siihenkin suuntaan, kun tietoa maailma on täynnä, että mietittäisiin, missä kaikessa tarvitaan ostettua materiaalia lainkaan. Ymmärrän entisenä opettajana myös sen, että en pelkästään sen varaan menisi, että opettajat niitä materiaaleja rakentaisivat, vaan tarvitaan myös tällaista yhdessä tuotettua materiaalia, vaikka opettajilla vapaus aika pitkälle näissä kysymyksissä on.

Arvoisa puhemies! Samaan aikaan Helsingin kaupunki on tehnyt ratkaisun, ymmärtääkseni, että heillä maksuton toinen aste toteutetaan. Tämä on mielenkiintoista myös siitä tulokulmasta ja näkökulmasta, mitä tapahtuu tulevaisuudessa isossa kuvassa eli tapahtuuko tässä eriytymistä, niin että meillä tulee olemaan lukioita, kaupungeja, ehkä kuntiakin, joissa toinen aste on aidosti maksuton ja oppikirjat maksetaan, ja sitten toisissa paikoissa siihen ei ole varaa. Tätäkin minun mielestäni meidän pitää lainsäätäjinä seurata, että meidän nuoret säilyisivät tasa-arvoisemmassa ja tasa-arvoisessa tilassa toisiinsa nähden eikä asuinpaikka vaikuttaisi siihen sillä tavalla.

Tämä voi muuten Helsingissä olla mielenkiintoinen tilanne, mitä se tarkoittaa [Simon Elo: Kalliiksi tulee!] esimerkiksi Vantaan tai Espoon nuorten osalta eli kuinka moni espoo-lainen tai vantaalainen hakeutuu lukioon Helsinkiin sen takia, että täällä on maksuttomat oppikirjat, kun ymmärtääkseni ne on pakko tarjota kaikille lukiolaisille eikä vain oman kunnan tai kaupungin asukkaille. Silloin voidaankin olla mielenkiintoisessa tilanteessa, sillä lukio ei voi edes laittaa niitä opiskelupaikkoja omille korvamerkittyinä, vaan kun sinne edustaja Elon kotikaupungista Espoosta tulee erinomaisia nuoria, niin he menevät jonossa sitten ohi niistä nuorista, jotka eivät esimerkiksi keskiarvon näkökulmasta Helsingissä pärjääkään, ja tilanne saattaa nopeasti olla hyvinkin mielenkiintoinen. Tätä on syytä seurata kaupunkien välillä mutta mielestäni myös meidän sivistyspoliitikkojen yhdessä.

Arvoisa puhemies! Meidän huolenamme ovat kaiken kaikkiaan ne 600 000 suomalaista, jotka ovat pelkän peruskoulun varassa, ja itse uskon ja toivon, että tämä yhtenä — ei välttämättä kaikista tärkeimpänä mutta yhtenä aika merkittävänäkin — asiana on tukemassa sitä, että nuoret opiskelisivat itselleen lukio- tai toisen asteen ammatillisen tutkinnon.

Tästä esityksestä iso kiitos ministeri Sampo Terholle.

18.02 Sari Essayah kd: Arvoisa puhemies! Kehysriihen yhteydessähän tuli esille tämä oppimateriaalilisä, minkä hallitus aikoo toteuttaa, ja nyt sitten lainsäädäntö on tässä meillä edessämme — toki täällä on toinenkin tärkeä asia elikkä tämä tukikuukausien yhdenver-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

taistaminen toisen asteen opintojen osalta. Tässä on kyllä sellainen hallituksen esitys, jota jo silloin kehysriihen jälkeen kehuin, ja sanoin, että ehdottomasti tästä voi oppositiosta käsin antaa tunnustusta. On tärkeää, että vanhempien vähävaraisuus tai pienet tulot eivät ole estämässä nuorten opintoja.

Toki voidaan sitten miettiä, pitäisikö tässä tuessa olla jaksottamista vähän toisella tavalla. Lukiolaisen äitinä tiedän, että aina silloin jakson alussa on ne kirjahankinnat ja niitä tapahtuu kurssimuotoisessakin lukiossa useampia, mutta toki sitten esimerkiksi ammatillisessa koulutuksessa on niin, että siellä yleensä nimenomaan heti lukukauden alussa tarvitaan ne panostukset erilaisiin oppimateriaaleihin.

Täällä vasemmisto nosti esille tätä universaalia ratkaisua. Siinä tullaan kyllä siihen problematiikkaan, että se ei sitten loppujen lopuksi ehkä niin universaali olisikaan, tai sitten mennään todella, todella massiivisiin kustannuksiin, kun ajatellaan, että kyse ei ole pelkästään niistä oppimateriaaleista, vaan jos ajatellaan täysin maksutonta toista astetta, niin on ne asumisen kustannukset, on ne matkakustannukset. Itä- ja Pohjois-Suomen näkökulmasta katsottunahan tällä hetkellä toisen asteen opiskelijoilla on pisimmät matkat oppilaitokseen, elikkä siellä tapahtuu sitä, että joko kuljetaan varsin pitkiäkin matkoja — 60—70 kilometriä voi olla ammattikoululaisella ihan hyvin päivittäinen yhdensuuntainen matka — tai sitten mennään asumaan sinne paikkakunnalle, missä oppilaitos on. Kyllä silloin puhutaan huomattavan paljon suuremmista kustannuksista kuin se 100 miljoonaa, mitä on arvioitu ilman näitä asumiseen ja matkakuluihin liittyviä kustannuksia, kun lähdetään puhumaan kaikille maksuttomasta toisesta asteesta.

Näin ollen kyllä itse ajattelen, että on tärkeää nimenomaan tasata ne mahdollisuudet, antaa samat mahdollisuudet ja kohdistaa se apu niihin perheisiin ja niille opiskelijoille, jotka sitä todella tarvitsevat ja joitten kohdalla voi sanoa... Ei voi olla koskaan niin, että vanhempien kukkaro on se, joka määrittelee lapsen tai nuoren mahdollisuudet edetä omassa opiskelussaan.

Tuossa edustaja Heinonen toi esille tämän mielenkiintoisen tilanteen, minkä nyt tämä Helsingin kokeilu aiheuttaa, että onko niin, että todellakin sitten helsinkiläisiä alkaa olla huomattavan paljon suurempi määrä elikkä että lukioihin hakeudutaan Helsinkiin ja sitten toisaalta kirjaudutaan helsinkiläiseksi — riippuen nyt sitten siitä kaupungin päätöksestä, millä tavalla se koskee, pitääkö olla kunnan asukas vai koskeeko se kunnan lukiossa opiskelevia. Tämä on kyllä mielenkiintoinen kokeilu, ja varmaan muuallapäin Suomea sitten mielenkiinnolla seurataan, mihin tämä on johtamassa.

Ensimmäinen varapuhemies Mauri Pekkarinen: Arvoisat edustajat, tälle asialle varattu aika on juuri tällä hetkellä ohitse, mutta mieluusti myönnän vielä puheenvuorot edustajille Puumala ja Elo. Toki heillä on oikeus puhua 7 minuuttia tai minuutti tai kenties siltä väliltä. En ala heitä ohjaamaan. Arvelen, että he osaavat ihan oikein mitoittaa puheenvuoronsa.

18.05 Tuomo Puumala kesk: Arvoisa puhemies! Erinomainen esitys on siis käsillä, ja me lähdemme todella hyvin mielin käsittelemään tätä valiokuntaan.

Tavoitteenahan on aidosti maksuton toinen aste. Minusta tässä lähdetään nyt aivan oikeassa järjestyksessä liikkeelle niistä henkilöistä, jotka tarvitsevat tukea eniten ja joilla lähtökohdat ovat sellaiset, että vanhemmat eivät niin paljon pysty tuota opiskelua tukemaan. Hienoa, että saimme tämän yhdessä aikaiseksi.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

Ja kun liian vähän ehkä tässä salissa toisia kehutaan, niin haluaisin myöskin kehua tässä ministeriä: olette ollut tässä asiassa ihan sellainen luottopakki tai keskushyökkääjä viemässä tätä asiaa eteenpäin, on ollut hienoa tätä yhdessä tehdä. Tämä on merkittävä askel ja hieno päivä suomalaiselle koululaitokselle. Mahdollistamme ja edistämme tasa-arvoa. Vielä on työtä paljon tehtävänä, aina se pitää muistaa sanoa myöskin meidän täältä hallituksesta käsin, mutta tämä on iso ja tärkeä askel. Hyvä, että saimme tämän aikaiseksi.

18.06 Simon Elo sin: Arvoisa puhemies! Ministerin harrastukset tuntien jaan kiitoksen, mutta sanoisin, että ministeri on raskaan sarjan nyrkkeilijä tässä kysymyksessä. Tämä on vaatinut jonkin verran myös nyrkkeilyä, ei niinkään hallituksessa, mutta, sanotaanko, rahoituksen osalta aina vaaditaan hieman myös taistelua, että rahat saadaan. Itse asiaa kaikki kyllä ovat koko ajan kannattaneet, se täytyy tunnustaa, sekä keskusta, kokoomus että siniset.

Tähän edustaja Essayah'n hyvään puheenvuoroon haluan vielä sen verran tarttua, että tässä minusta oleellista nyt, jos nyt puhutaan siitä ajatuksesta, että olisi todellakin maksuton toinen aste ja se julkisista varoista kustannettaisiin — niin kuin edustaja Heinonen sanoi, 100 miljoonasta ylöspäin puhutaan — on se, että kyllähän se on myös jonkinlainen ideologinen kysymys, kumpaa korostaa: ajatteleeko, että mentäisiin vapaaehtoisesti — kuten nyt melkein kaikki menevät — toiselle asteelle, koska totuus tietysti on se, että sitä tarvitaan nykymaailmassa, vai näkeekö sen järkeväksi, että jonkinlaisella pakolla, niin kuin se tietysti olisi pakko, jos oppivelvollisuutta pidennettäisiin, ja sitten tulisi toinen aste kaikille sitä kautta, sinänsä loogisesti, maksuttomaksi. Sinisten kanta on se, että oppivelvollisuutta ei pidennettäisi, ei tulisi maksutonta toista astetta, vaan nimenomaan oppimateriaalilisan täytyy olla se kohdennettu keino — mahdollisuuksien tasa-arvo, ei lopputuloksen tasa-arvo.

Tätä hieman ihmettelen, täytyy sanoa lopuksi, arvoisa puhemies, että Helsingin kaupunki nyt tällaisen tavallaan yksipuolisen päätöksen tekee. Ehkä se jonkinlaista painetta asettaa myös naapurikaupungeille Vantaalle ja Espoolle, jossa itse olen valtuutettuna. Mutta toisaalta se tulee Helsingille varmasti kalliiksi, koska kyllä näistä kunnista varmasti opiskelijoita jonkin verran hakeutuu ihan jo tästä syystä Helsinkiin, joka sinänsä muutenkin voi olla houkutteleva opiskelupaikka.

18.08 Eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministeri Sampo Terho (vastauspuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Kiitos kaikille edustajille ja puolueille tuesta tälle asialle, viedään se vauhdikkaasti maaliin. Tässä todella perusajatus, mitä eri sanamuodoin kukin tapaili, on nimenomaan mahdollisuuksien tasa-arvon edistäminen. Moni hahmotti tämän myös ensimmäisenä askeleena kokonaan maksuttomaan toiseen asteeseen, ja mikseipä sitä voi niinkin hahmottaa, mutta tämä on nyt toteutettu niillä varoilla, mitkä ovat nyt käytettävissä, ja on mahdollisimman nopeaan tahtiin toteutettavissa oleva suunnitelma nimenomaan pienituloisten ja sitä kautta mahdollisuuksien tasa-arvon edistämiseksi.

Edustaja Sarkkinen otti esille erityiskysymyksen siitä, minkä takia ulos on jätetty yksin asuvat 18—19-vuotiaat. Minulla on itse asiassa siitä tässä kokonainen A-nelonen, mitä eri syitä tähän oli, mutta luen siitä nyt yhden kohdan tässä — saat loput, jos haluat, tämän A-nelosen mukana. Eli jos tämä olisi ulotettu itsenäisesti asuville 18—19-vuotiaalle toisen asteen opiskelijoille, niin siinä tapauksessa taas vanhempien tulojen tarveharkinta, joka ulottuu täysi-ikäisten ihmisten tukeen, olisi käynyt monimutkaiseksi tämän kanssa. Eli toi-

Pöytäkirjan asiakohta PTK 102/2018 vp

sin sanoen opintorahan tasoja tulisi lisää ja järjestelmä tulisi monimutkaisemmaksi. Vanhempien tuloihin perustuvan tarveharkintaisen oppimateriaalilisän lisääminen itsenäisesti asuvien täysi-ikäisten opintotukeen on sen takia ongelmallista, koska täysi-ikäiset eivät enää ole elatusvelvollisuuden piirissä. — Minulla on vielä A4 lisää näitä virkamiesten kertomia ongelmia, joita siinä tekniikassa sitten olisi ollut.

Kiitos kaikille.

Keskustelu päättyi.

Asia lähetettiin sivistysvaliokuntaan.